

ZINĀTNES DZĪVE

INSTITŪTA DALĪBA ES FINANSĒTĀ PROJEKTĀ PAR VIDUSLAIKU PILĪM

Septiņpadsmit mēnešus no 2011. gada 1. maija līdz 2012. gada 30. septembrim LU Latvijas vēstures institūts piedalījās Eiropas Savienības kultūras programmas “*Culture Programme 2007–2013*” ietvaros atbalstītajā projektā “Eiropas pilis kā izcili centri agrajā kultūras apmaiņā viduslaikos” (CLT2011/VOL121/*Europäische Burgen als herausragende Zentren frühen Kulturaustausches im Mittelalter*), kuru pārraudzīja Izglītības, audiovizuālo mediju un kultūras izpildaģentūra (ar sēdekli Briselē). Projekta pieteicējs un galvenais koordinators bija Vācu piļu apvienības dibinātais Eiropas piļu institūts (*Europäisches Burgeninstitut*; tā mājvieta ir Filipsburgas pils Braubahas pilsētīņā Vācijā) ar tā enerģisko direktoru Dr. Reinhardu Frīdrihu (*Friedrich*). Projekta dalībnieki bez Vācijas un Latvijas bija arī piļu pētnieki no zinātniskajiem institūtiem, muzejiem un universitātēm Somijā, Dānijā, Čehijā, Slovākijā un Ungārijā. Projektam izvirzītais galvenais mērķis bija veicināt starptautisko sadarbību un pētījumus par viduslaiku pilīm dažādās valstīs, kā arī to rezultātus darīt pieejamus plašam interesentu lokam.

Projektam ES kopumā piešķīra 200 000 eiro, no kuriem 15 000 eiro tika ieplānoti Latvijas vēstures institūtam, kam tāda pati summa bija jādod kā līdzfinansējums. Projekta koordinatore no institūta puses bija vadošā pētniece Dr. hist. Ieva Ose. Piesaistītā nauda deva iespēju Latvijas vēstures institūtam septiņus mēnešus algot jaunu asistenti – vēstures maģistri Unu Cini, institūta darbiniekiem piedalīties piļu pētnieku konferencēs ārzemēs, apmaksāt 35 plānu digitālu kopiju izgatavošanu no Stokholmas Karaliskā Kara arhīva, kā arī 16 piļu attēlu kopijas no Igaunijas Vēstures muzeja un ieskenēt attēlus Latvijas krātuvēs, veikt izbraukumus pa Latviju, fiksējot 15 piļu un pilsdrupu stāvokli un uzņemot jaunas fotogrāfijas, veikt iestrādes Latvijas vēstures institūta rakstu krājuma “Latvijas viduslaiku pilis” 8. sējuma komplektēšanai, kā arī sagatavot vairākus zinātniskus rakstus publicēšanai ārzemēs.

Projekta galvenais uzdevums bija materiālu apkopošana par viduslaiku pilīm un to popularizēšana. Lai to īstenotu, pirmkārt, somu un ungāru pētnieki izstrādāja piļu digitālos 3D modeļus, kas no 2013. gada janvāra būs apskatāmi interneta vietnē www.burgmodelle.eu. Otrkārt, visu dalībvalstu pārstāvjī projekta ietvaros strādāja pie Eiropas piļu institūta izveidotās in-

terneta brīvpieejas datubāzes EBIDAT paplašināšanas un papildināšanas. Pilnīgi no jauna tajā tika izveidotas sadaļas par pilim Latvijā, Somijā, Dānijā un Slovākijā, bet Vācijas, Čehijas un Ungārijas piļu pētnieki turpināja papildināt informāciju par savu valstu pilim, kas bija uzsāks jau iepriekšējā projekta laikā. Datubāze un informācija par to ir pieejama interneta vietnē <http://www.ms-visucom.de/cgi-bin/ebidat.pl>. Nepilna pusotra gada laikā Latvijas pārstāve – šī projekta koordinatore sagatavoja 30 Vidzemes un Latgales piļu vai pilsdrupu aprakstus latviešu un vācu valodā, par katru izpildot piecus formulārus un sniedzot ziņas par pieminekļa atrašanās vietu, klasifikāciju, datējumu, vēsturi, celtni aprakstu, informāciju par pētījumiem, tagadējo izmantošanas veidu, pilis atvērtajiem muzejiem, kā arī nozīmīgāko literatūru. Teksts par katru pieminekli tika papildināts ar plānu un četriem attēliem, kas ir piļu un pilsdrupu kopskati, fasādes, interjeru un detaļu uzņēmumi vai vēsturiski zīmējumi. Asistente Una Cine veica tehniskos darbus, vācot informāciju un literatūru, Eiropas piļu institūta datubāzē ievietojot Latvijas piļu aprakstus un attēlus, komplektēja fotoattēlus, kā arī digitalizēja vai pārzīmēja piļu uzmērojumus un situācijas plānus. Bez tam topošā krājuma “Latvijas viduslaiku pilis” 8. sējumam viņa no mašīnraksta pārrakstīja datorā vairākus rakstus un avotus, kā arī vāca literatūru par Latvijas viduslaiku piļu pētījumiem laikā no 2004. līdz 2010. gadam.

Treškārt, projekta ietvaros notika dažādu valstu piļu pētnieku savstarpējo sakaru attīstīšana, pieredzes un jaunākās literatūras apmaiņa, kā arī jaunu zināšanu iegūšana, klausoties citvalstu zinātnieku sagatavotos referātus. Piešķirtais finansējums Latvijas vēstures institūta darbiniekiem ļāva piedalīties vairākās starptautiskās konferencēs un sanāsmēs, nosedzot gan ceļa izdevumus, gan naktsmītnes, gan dalības maksu. Latvijas vēstures institūta asistents Rūdolfs Brūzis ar referātu “Ieroči no Latvijas viduslaiku piļu arheoloģiskajiem izrakumiem” ņēma dalību Vācu piļu apvienības Jauniešu forumā 2012. gada 1.–3. martā Braubahā Vācijā. Šīs informācijas autore ar referātu “Latvijas 13.–16. gs. pilis kā saimniecības centri” piedalījās Baltijas jūras piekrastes valstu piļu pētnieku konferencē “*Castella Maris Baltici XI*”, kas no 27. maija līdz 2. jūnijam notika Zviedrijā, kā arī nolāsīja referātu “Vācu ordeņa robežpilis Livonijas dienvidaustrumos” Rietumeiropas piļu pētnieku konferencē “*Château Gaillard*”, kas no 25. augusta līdz 1. septembrim norisa Dānijā (par tām plašāka informācija publicēta “Latvijas Vēstures Institūta Žurnālā” 2012. gada 3. numurā). Bez tam Ieva Ose piedalījās projekta vadības sanāsmēs un semināros 2011. gada 22. jūnijā un 2012. gada 2.–4. martā Braubahā Vācijā, kā arī 13.–14. aprīlī Višegradā Ungārijā. Latvijas vēstures institūta asistente Una Cine bija dalībiece Eiropas Arheologu asociācijas kongresa Viduslaiku sekcijas rīkotajā zinātniskajā ekskursijā Igaunijā 27.–28. augustā.

Piedalīšanās šajā starptautiskajā projektā Latvijas vēstures institūta pārstāvjiem bija ļoti vērtīga – radās iespēja popularizēt Latvijas kultūras pieminekļus – viduslaiku pilis un jaunākos pētījumus par tām, ievietojot informāciju Eiropas piļu institūta datubāzē, vairākiem darbiniekiem pavērās iespēja līdzdalībai starptautiskās konferencēs ārvalstīs, varēja iegūt turpmākiem pētījumiem noderīgas kopijas no ārzemju krātuvēm, kā arī institūtā uz neilgu laiku radīt vienu jaunu darba vietu, kas pēc 2008. gada, kad Latvijas pētniecības projektiem samazināja finansējumu, no institūtam piešķirtajām summām nav iespējams. Diemžēl jāatzīst, ka institūta saspringtās budžeta situācijas dēļ piedalīšanās ārzemju projektos ir apgrūtināta, jo problēmas rada līdzfinansējuma nodrošināšana un priekšmaksājumu veikšana, bet tas savukārt mazina iespējas saņemt Eiropas naudu un Latvijas vēstures institūta darbiniekiem apgrūtinā sakaru attīstīšanu ar ārzemju partneriem.

Ieva Ose

AUTĪNES SACELŠANĀS 800 GADU ATCERE TURAIIDĀ UN CĒSĪS

Šogad pagāja 800 gadu kopš Autīnes sacelšanās (1212), kas sākās kā Autīnes latgaļu ķilda ar Cēsu Zobenbrāļu ordeņa bruņiniekiem autīniešiem atņemto lauku un bišu koku dēļ. Nesaskaņas pārauga par kopīgu latgaļu un lībiešu pretvācu sacelšanos, par kuras centru kļuva Sateseles pils Siguldā, tomēr sacelšanās cieta sakāvi.

Autīnes notikumu atcerei bija veltīti 8. septembrī Turaidas muzejrezervātā Līvu dienas ietvaros rīkoti zinātniskie lasījumi “Autīnes sacelšanās. Kaujai pie Sateseles – 800”.

Par pašu sacelšanās gaitu un notikumiem ap Sateseli stāstīja Guntis Zemītis. Viņš uzsvēra, ka tā nebija vienkārši zemnieku sacelšanās, kā tas dažkārt vērtēts latviešu historiogrāfijā, jo pati zemniecība kā tāda vēl neeksistēja. Referents nedaudz ieskicēja arī zemniecības vietu viduslaiku sabiedrībā, kur tā pēc ranga ieņēma zemāko, taču nebūt ne nicināmu pakāpi. Analizējot arheoloģisko materiālu, kas iegūts Sateseles pilskalnā, G. Zemītis norādīja uz liecībām, kuras var saistīt ar 13. gs. notikumiem, to skaitā Autīnes sacelšanos.

Muntis Auns pievērsās Autīnes sacelšanās vēsturiskās ģeogrāfijas jautājumiem, sniedzot pārskatu par dažādām ar Autīnes lokalizāciju saistītām hipotēzēm historiogrāfijā (K. G. Zīverss, A. Bīlenšteins, P. Abuls u.c.) un pievienojoties šobrīd atzītākajai versijai par Autīnes saistīšanu ar Prie-